

Näringsutskottets betänkande

1980/81:57

över motion om torrbatteriproduktionen

Ärendet

I motion 1980/81:785 av Maja Bäckström m. fl. (s) hemställs att riksdagen begär att regeringen skyndsamt lägger fram förslag till en livskraftig batteriproduktion i Sverige i enlighet med i motionen angivna riktlinjer.

Försvarsutskottet har avgivit yttrande (FöU 1980/81:5 y) över motionen (bilaga, s. 7).

Motionen

Enligt motionärerna finns risk för att det enda företag i Sverige som tillverkar torrbatterier, Torrbatterifabriken i Ängelholm, kan komma att läggas ned. Företaget ägs av danska A/S Hellesens. Motionärerna framhåller att Hellesens, då företaget år 1974 fick tillstånd av Kungl. Maj:t (industri-departementet) att köpa Torrbatterifabriken, i ett skriftligt avtal åtog sig att hålla sysselsättningen på en viss angiven nivå och att låta all sin produktion av två batterityper ske i Ängelholm. En utveckling på produktionsområdet ställdes också i utsikt.

Motionärerna anser att Hellesens inte på något av dessa tre områden lever upp till avtalet. Sannolikt kommer Hellesens, som går med förlust, att samordna verksamheten med andra batteritillverkande företag. Detta innebär troligen att Torrbatterifabriken läggs ned. Denna utveckling är negativ från industri- och beredskapspolitiska synpunkter och med hänsyn till bytesbalansen. Enligt motionärerna bör därför regeringen ta följande initiativ:

- En produktion av större bredd och livskraft än vad som i dag finns i landet bör eftersträvas.
- Regeringen bör söka ett aktivt förhandlingsdeltagande i de diskussioner som i dag sannolikt förs mellan Hellesens och andra batteriproducenter för att hävda de svenska intressena i de uppgörelser som kommer till stånd.
- En "övergångslösning" måste snabbt uppnås så att Torrbatterifabriken inte läggs ned medan en långsiktig livskraftig lösning utformas.

Uppgifter i anslutning till motionen

Allmänt om Torrbatterifabriken

Torrbatterifabriken Ängelholm AB är Sveriges enda tillverkare av torrbatterier. Företaget sysselsätter ca 140 personer och hade år 1980 en försäljning på ca 30 milj. kr.

Resultatet efter avskrivningar och räntor men före bokslutsdispositioner och skatter har de senaste sex åren varit följande (milj. kr.):

1975	1976	1977	1978	1979	1980
1,1	0,2	-0,1	-0,7	0,5	1,1 ¹

I fråga om ägarförhållandena kan följande nämnas.

I slutet av år 1974 sålde det av AGA AB ägda AB Tudor aktierna i Torrbatterifabriken till det danska bolaget A/S Hellesens-Tudor. Detta företag ägdes till 51 % av det danska bolaget A/S Hellesens och till 49 % av Tudor. Försäljningen ingick som ett led i en samordning av Tudors och Hellesens tillverkning och försäljning på torrbatteriområdet. Övriga delar av Tudors verksamhet berördes inte av transaktionen.

Vid årsskiftet 1976-1977 köptes AGA:s aktier i Tudor av det amerikanska företaget ESB Inc. Härigenom blev ESB indirekt delägare i Torrbatterifabriken.

År 1979 sålde ESB sina aktier i Tudor till A/S Hellesens, som härigenom via dotterföretaget A/S Hellesens-Tudor kom att bli ensam ägare av Torrbatterifabriken.

Utvecklingen vid företaget under senare tid

Företagsledningen vid Torrbatterifabriken inledde hösten 1979 MBL-förhandlingar med de fackliga organisationerna om en ändrad inriktning av verksamheten.

I december 1980 beslöt företagets styrelse att tillsätta en arbetsgrupp som fick till uppgift att föreslå alternativ för företagets fortsatta verksamhet. På basis av en rapport från arbetsgruppen beslöt styrelsens majoritet den 19 februari 1981 att uppdraga åt företagsledningen att inleda MBL-förhandlingar om bl. a. avveckling av produktionen i Ängelholm och överföring av den till Hellesens fabrik i Köge. Förhandlingarna avslutades den 26 mars. Den 24 april varslades huvuddelen av personalen om uppsägning.

¹ Exkl. ränta på lån hos moderföretaget A/S Hellesens på 1,1 milj. kr. (första gången ränta togs ut).

Åtagande att bl. a. upprätthålla sysselsättning och produktion vid Torrbatterifabriken

Kungl. Maj:t medgav i beslut år 1974 att bolagsordningen för Torrbatterifabriken ändrades så att A/S Hellesens-Tudor kunde förvärva aktierna i Torrbatterifabriken.

Inför detta beslut redovisade Hellesens och Tudor en plan för samgåendet. I fråga om åtgärder som berör Ängelholmsfabriken sägs i planen sammanfattningsvis följande.

- Tre produktionsenheter kommer att finnas och utgöras av anläggningar dels i Ängelholm, dels i Køge och Thisted i Danmark. All produktion av två batterityper förläggs i Ängelholm.
- T. o. m. år 1979 skall investeringar ske i Ängelholmsanläggningen enligt en särskild plan.
- Under åren 1974–1979 skall viss sysselsättning upprätthållas vid Torrbatterifabriken.

Enligt planen skulle antalet sysselsatta under åren 1974–1979 minska från 386 till 247.

A/S Hellesens och AB Tudor anförde i en skrivelse till industridepartementet den 18 december 1974 att ifrågavarande plan från företagets sida betraktades som ett avtal och att de därför förpliktigade sig att på alla sätt medverka till att utvecklingen vid Ängelholmsfabriken skulle bli som redovisats i planen.

I en skrivelse från Svenska fabriksarbetareförbundet till chefen för industridepartementet i maj 1980 hävdade förbundet att de utfästelser som gjorts av A/S Hellesens-Tudor inte hade innehållits. Förbundet önskade få veta vad industridepartementet avsåg att göra för att åtagandena skulle uppfyllas.

Tidigare riksdagsbehandling av ämnet

Frågan om Torrbatterifabrikens framtid har sedan hösten 1979 behandlats två gånger i riksdagen.

Ulla Ekelund (c) och Maja Bäckström (s) ställde i november 1979 var sin fråga (1979/80:142 resp. 1979/80:159) om vilka åtgärder man från regeringens sida mot bakgrund av svårigheterna för Torrbatterifabriken avsåg att vidta för att trygga beredskapen på torrbatteriområdet.

Handelsminister Staffan Burenstam Linder anförde i sitt svar den 29 november 1979 (RD 1979/80:40 s. 143) bl. a. följande:

Försörjningen med batterier i en krissituation har stor betydelse för försvarsmakten. Mot bakgrund av att den svenska torrbatteriproduktionen minskat under senare år och att vanliga batterier, t. ex. för stavficklampor

och transistorapparater, inte längre tillverkas inom landet har försvarsmakten tvingats vidta särskilda åtgärder. Således har man t. ex. så långt möjligt övergått till användning av laddningsbara ackumulatorer. Den tekniska utvecklingen på batteriområdet har vidare medfört att nya batterityper, s. k. Alkaline- och Litiumbatterier, införts i försvarsmakten. Dessa batterier, som inte tillverkas inom landet, har hög kapacitet och god lagringsbeständighet.

Förutom försvarsmakten har även andra totalförsvarsfunktioner som t. ex. civilförsvaret och transportväsendet behov av torrbatterier i en kris. Det största behovet torde dock finnas hos civilbefolkningen i en krigssituation vid störningar i eldistributionen. Med hänsyn till betydelsen av att samhällsinformationen kan fungera i ett sådant läge är det angeläget att behovet av torrbatterier för transistorapparater kan tillgodoses. ÖEF:s beredskapsåtgärder i form av beredskapslagring av färdiga torrbatterier, maskiner i malpåse och insatsvaror för batteriproduktion, har baserats härpå.

AB Tudor, som är landets ende tillverkare av torrbatterier, ägs av den danska Hellesens-koncernen. Mot bakgrund av att koncernen f. n. har ekonomiska svårigheter har företagsledningen vid Tudor nyligen inlett MBL-förhandlingar med de fackliga organisationerna vid fabriken i Ängelholm om en ändrad inriktning av verksamheten. Olika alternativ diskuteras varvid vissa innebär väsentligt minskad sysselsättning. Det är ännu för tidigt att uttala sig om vart dessa förhandlingar kan leda. Mot bakgrund av att produktion i fred är ett av olika medel att upprätthålla försörjningsberedskapen på torrbatteriområdet kommer jag, närmast genom ÖEF, att hålla mig underrättad om den fortsatta utvecklingen vid AB Tudor i Ängelholm.

Maja Bäckström ställde vidare i mars 1981 en fråga (1980/81:288) till industriminister Nils Åsling om vilka insatser han var beredd vidta för att rädda Torrbatterifabriken i Ängelholm. Industriministern anförde i sitt svar den 13 mars (RD 1980/81:95 s. 167) bl. a. följande:

Torrbatterifabriken Ängelholm AB, som är den ende batteritillverkaren i Sverige, är sedan år 1974 ett helägt dotterbolag till det danska företaget Hellesens, vilket i sin tur ingår i Det Store Nordiske Telegraf-Selskap. Vid Hellesens tre produktionsenheter, varav två är belägna i Danmark, tillverkas salmiakbrunstensbatterier och i begränsad omfattning alkaliska batterier och litiumbatterier. Marknaden i Norden och i övriga Europa för salmiakbrunstensbatterier är vikande sedan mitten av 1970-talet, bl. a. beroende på att de nya alkaliska batterierna och litiumbatterierna har bättre kapacitet och längre livslängd. Samtidigt är det överkapacitet i tillverkningen i Europa. Dessa omständigheter har lett till en hård priskonkurrens. För att klara dessa ändrade förutsättningar har Hellesens, som har en dominerande marknadsandel i Norden, i likhet med andra internationella batteriproducenter, strukturrationaliserat sin tillverkning genom produktionsspecialisering och produktbyten med andra tillverkare. Trots detta pekar enligt vad jag erfarit preliminära uppgifter på att Hellesenskoncernens förlust år 1980 efter två tidigare förlustår är större än vad som budgeterats.

Efter utredning beslöt Torrbatterifabrikens styrelse den 19 februari 1981 att MBL-förhandlingar snarast skulle inledas. Dessa förhandlingar skall, enligt vad jag har erfarit, omfatta avveckling och överföring av produktion i

Ängelholm till Hellesens fabrik i Köge, uthyrning av tillgängliga utrymmen samt avyttring eller flyttning av ej användbar utrustning. Motivet för att överföra produktionen till Köge är att minska de fasta kostnaderna.

Torr batterier är vid en krigssituation av betydelse för civillförsvaret, men framför allt för det psykologiska försvaret för att man skall kunna sprida samhällsinformation via batteridrivna radioapparater till civilbefolkningen. Mot bakgrund av den rådande situationen för Torrbatterifabriken pågår f. n. inom Överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF) ett arbete för att finna och utvärdera alternativ som kan trygga beredskapsförsörjningen av torrbatterier. Ett av dessa alternativ är att förvara maskiner i "malpåse" och att beredskapslagra färdiga torrbatterier.

Regeringen planerar inga åtgärder utöver dem som eventuellt kan aktualiseras med anledning av ÖEF:s utredning.

Utskottet

Den tillverkning av torrbatterier som sker vid Torrbatterifabriken Ängelholm AB har ett särskilt intresse från försörjningsberedskapssynpunkt. Denna aspekt behandlas av försvarsutskottet i yttrandet FöU 1980/81:5 y.

Enligt försvarsutskottet är det med hänsyn till behoven i krig nödvändigt med en försörjningsberedskap i fråga om torrbatterier. Mot den bakgrunden är det önskvärt att den enda återstående batteritillverkningen i landet kan behållas. Försvarsutskottet har inhämtat att, om batteriproduktionen i Ängelholm upphör, överstyrelsen för ekonomiskt försvar kommer att vidta åtgärder som tryggar de nödvändigaste försörjningsbehoven några år framåt. Eftersom det f. n. inte finns någon långsiktig lösning förutsätter försvarsutskottet att överstyrelsen i en sådan situation kommer att uppmärksamta följande utvecklingen och överväga olika åtgärder. Försvarsutskottet har från de synpunkter det har att främst beakta inte funnit tillräckliga skäl att förorda att riksdagen bifaller motionen.

Näringsutskottet har ingen erinran mot vad försvarsutskottet har anfört. Näringsutskottet förutsätter att överstyrelsen för ekonomiskt försvar snart lägger fram förslag till åtgärder som den pågående utvärderingen kan föranleda. I övrigt vill utskottet framhålla följande.

Den plan som redovisades av A/S Hellesens och AB Tudor inför dessa bolags förvärv av aktierna i Torrbatterifabriken år 1974 innebar vissa åtaganden beträffande produktion, investeringar och sysselsättning. Utfästelserna i fråga om investeringar och sysselsättning avsåg perioden t. o. m. år 1979. I övrigt gjordes ingen tidsmässig precisering.

Utskottet konstaterar att A/S Hellesens och Tudor AB har sagt sig betrakta utfästelserna som ett avtal. Det bör ankomma på regeringen att gentemot den nuvarande ägaren, A/S Hellesens, yrka att utfästelserna skall innehållas. Vad som främst bör hävdas är det åtagande som gjorts att produktionen skall upprätthållas i Ängelholm.

Riksdagen bör enligt utskottets mening göra ett uttalande till regeringen av här angiven innebörd. Motion 1980/81:785 avstyrks.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört,
2. avslår motion 1980/81:785.

Stockholm den 12 maj 1981

På näringsutskottets vägnar

INGVAR SVANBERG

Närvarande: Ingvar Svanberg (s), Johan Olsson (c), Erik Hovhammar (m), Hugo Bengtsson (s), Margaretha af Ugglas (m), Lilly Hansson (s), Hadar Cars (fp), Wivi-Anne Radesjö (s), Ingegärd Oskarsson (c), Sivert Andersson (s), Birgitta Johansson (s), Ingvar Carlsson (s), Ivar Franzén (c), Christer Eirefelt (fp) och Lennart Blom (m).

Reservation

Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Lilly Hansson, Wivi-Anne Radesjö, Sivert Andersson, Birgitta Johansson och Ingvar Carlsson (alla s) anser att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

Den tillverkning --- (=utskottet) --- tidsmässig precisering.

Mot bakgrund av det behov av torrbatterier som i en avspärningssituation finns inom bl. a. försvarsmakten och civilförsvaret anser utskottet att det nu berörda avtalet, daterat den 18 december 1974, skall av regeringen hävdas gentemot A/S Hellesens.

Ett utgångsbud i förhandlingar med bolaget bör vara att fabriksanläggningen i Ängelholm inkl. maskinutrustning överlämnas till staten för fortsatt drift. När det gäller ev. ersättning till A/S Hellesens bör hänsyn tas till beräknade kostnader för avveckling av Torrbatterifabriken.

Riksdagen bör enligt utskottets mening göra ett uttalande till regeringen av här angiven innebörd. Om så sker tillgodoses motion 1980/81:785 i det väsentliga.

Utskottet hemställer

att riksdagen med anledning av motion 1980/81:785 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet har anfört.

Försvarsutskottets yttrande

1980/81:5 y

om den svenska batteriproduktionen

Till näringsutskottet

Näringsutskottet beslöt den 17 mars 1981 bereda försvarsutskottet tillfälle att yttra sig över motion 1980/81:785 om den svenska batteriproduktionen.

Utskottet

I Sverige tillverkas torrbatterier endast av Torrbatterifabriken Ängelholm AB. Företaget är sedan år 1974 ett helägt dotterbolag till A/S Hellesens i Danmark. Hellesens har en dominerande andel av batterimarknaden i Norden. I likhet med andra internationella batteriproducenter har Hellesens under trycket av en hårdnande konkurrens rationaliserat sin tillverkning bl. a. genom att specialisera produktionen. Sådana åtgärder har haft till följd att det numera tillverkas huvudsakligen endast en batterityp i Ängelholm.

I motion 1980/81:785 av Maja Bäckström m. fl. (s) föreslås att regeringen enligt riktlinjer av riksdagen vidtar vissa åtgärder i syfte att hindra negativa följder av den rådande utvecklingen på den svenska batterimarknaden. Denna är, anser motionärerna, negativ från industripolitisk och beredskapspolitisk synpunkt. De pekar vidare på att den har negativa följder även för vår bytesbalans.

Enligt vad handelsministern har upplyst om i ett interpellationssvar i riksdagen den 13 mars 1981 har nyligen beslutats om MBL-förhandlingar rörande avveckling och överföring av batteritillverkningen i Ängelholm till en fabrik i Danmark.

Försvarsutskottet skall i det följande uppehålla sig vid frågans betydelse från beredskapssynpunkt.

Utskottet vill inledningsvis helt allmänt framhålla att det för vår försörjningsberedskap är önskvärt med en "levande" produktion inom landet av varor som är av betydelse för vår försörjning vid avspärning och i krig. Att ha en inhemsk produktion är i de flesta fall en bättre och billigare grund att bygga vår försörjningsberedskap på än att trygga den genom lagring. Det underlättar och är i många fall nödvändigt att det finns ett kunnande inom landet för att man vid avspärning eller i krig skall kunna börja tillverka förnödenheter med utnyttjande av lagerställd maskinutrust-

ning. Det är därför enligt utskottets mening en oroande utveckling att tillverkningen av vissa försörjningsviktiga varor sker vid allt färre svenska företag eller i vissa fall upphör helt.

Tillgången på batterier av olika slag är betydelsefull i krig. Detta gäller i hög grad inom det militära försvaret och civilförsvaret. Inte minst är det angeläget att befolkningen kan använda batteridrivna radioapparater för att även vid störningar i elförsörjningen ha möjlighet att ta emot information och anvisningar från myndigheterna. Det är därför nödvändigt med en försörjningsberedskap i fråga om torrbatterier. Mot den bakgrunden är det – i överensstämmelse med vad utskottet nyss har anfört – självfallet önskvärt att den enda återstående batteritillverkningen i landet kan behållas. Därigenom skulle försörjningsberedskapen på området underlättas.

Om batteriproduktionen i Ängelholm upphör kommer överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF) – enligt vad utskottet har inhämtat – att vidta åtgärder som tryggar de nödvändigaste försörjningsbehoven några år framåt. Eftersom det f. n. inte finns någon långsiktig lösning förutsätter försvarsutskottet att ÖEF i en sådan situation kommer att uppmärksamta följa utvecklingen och överväga olika åtgärder. Från de synpunkter som försvarsutskottet har att främst beakta finner utskottet inte tillräckliga skäl att förorda att riksdagen bifaller motion 785.

Stockholm den 7 april 1981

På försvarsutskottets vägnar
PER PETERSSON

Närvarande: Per Petersson (m), Eric Holmqvist (s), Gudrun Sundström (s), Gunnar Oskarson (m), Åke Gustavsson (s), Ulla Ekelund (c), Evert Hedberg (s), Göthe Knutson (m), Anders Gernandt (c), Holger Bergman (s), Eric Hägelmark (fp), Axel Andersson (s), Ulla-Britta Larsson (c), Margit Jonsson (fp) och Ture Ångqvist (s).